

การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในโลกออนไลน์ Transformation of Beliefs and Rituals in the Digital Space

สิริวรรณ โชติรัตน์

Siriwan Chotirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

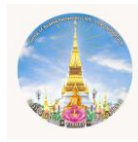
Email:chotirat65635657@gmail.com

Received: 20 February 2026; Revised: 24 April 2026; Accepted: 25 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ผ่านโมเดล Digital Faith Transformation Model (DFTM) ซึ่งอธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านของความเชื่อและพิธีกรรมจากบริบททางกายภาพสู่บริบทดิจิทัลในสังคมยุคใหม่ โดยมองว่า “ศรัทธา” เป็นพลวัตทางวัฒนธรรมที่มีความยืดหยุ่น ปรับตัว และแปรเปลี่ยนได้ตามช่องทางของเทคโนโลยีโดยไม่ลดทอนคุณค่าทางจิตวิญญาณ โมเดล DFTM ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) พื้นที่ศรัทธาเสมือน ที่สะท้อนการดำรงอยู่ของพิธีกรรมออนไลน์ (2) ตัวตนผู้ศรัทธาแบบดิจิทัล ซึ่งผู้ศรัทธาสามารถเลือกสร้างอัตลักษณ์ตนเองได้ตามบริบท (3) พิธีกรรมแบบปรับเปลี่ยนได้ ที่ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม (4) คำถามเชิงจริยธรรม ซึ่งท้าทายความแท้จริงของพิธีกรรมในโลกเสมือน และ (5) ความเคลื่อนไหวของศาสนาในโลกดิจิทัล ที่สะท้อนการปรับตัวทางวาทกรรม ความรู้ และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โมเดลนี้มีคุณค่าเชิงแนวคิดในฐานะกรอบวิเคราะห์ที่ช่วยขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องศรัทธาให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ ไม่จำกัดอยู่เพียงกรอบสถาบันศาสนาแบบดั้งเดิม อีกทั้งเปิดมุมมองในการวิจัยที่เชื่อมโยงจิตวิญญาณ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมดิจิทัลอย่างเป็นระบบ บทความนี้เสนอให้มองความเชื่อเป็น พื้นที่วัฒนธรรม ที่สามารถเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และสร้างความหมายใหม่ได้ในยุคเทคโนโลยี โดยสรุป ศรัทธาในยุคดิจิทัล จึงมิใช่เพียงการปรับตัวของศาสนา หากแต่เป็นการเปลี่ยนรูปของศรัทธาที่สะท้อนอำนาจของผู้ศรัทธาในการเลือก แสดงออก และมีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของศาสนาในโลกออนไลน์อย่างมีนัยยะสำคัญ

คำสำคัญ: ศรัทธาดิจิทัล, พิธีกรรมออนไลน์, โลกเสมือน, อัตลักษณ์ผู้ศรัทธา

Abstract

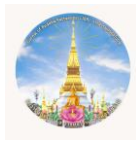
This academic article introduces a new body of knowledge through the Digital Faith Transformation Model (DFTM), which explains the transition of religious beliefs and rituals from physical contexts to digital environments in contemporary society. The model conceptualizes "faith" as a flexible and adaptive cultural dynamic that evolves through technological mediums without diminishing its spiritual value. DFTM comprises five key components (1) Virtual Sacred Space, reflecting the presence of online rituals such as livestreamed ceremonies and religious content via platforms like YouTube and Facebook (2) Digital Believer Identity, where individuals construct their faith-based identity in alignment with personal contexts (3) Customizable Rituals, emphasizing the flexibility to adapt traditional practices to digital forms such as mobile apps or online merit-making (4) Ethical and Authenticity Challenges, raising questions about the genuineness and spiritual depth of virtual rituals; and (5) Virtual Religious Dynamics, capturing the ongoing transformation of religious discourse, knowledge, and practice in the digital sphere. This model holds conceptual significance as an analytical framework that broadens the scope of faith-related studies to align with the realities of the digital age, moving beyond the confines of traditional religious institutions. It also enables interdisciplinary exploration at the intersection of spirituality, technology, and digital culture. The article proposes that belief systems should be viewed as cultural spaces that are fluid, adaptable, and capable of generating new meanings within technological environments. In conclusion, faith in the digital age is not merely a passive adaptation to technological change but rather a reconfiguration of belief that empowers digital believers to shape, express, and sustain their spiritual practices within online spaces in meaningful and transformative ways.

Keywords: digital faith, online rituals, virtual world, digital believer identity

บทนำ

ในบริบทของโลกยุคดิจิทัล การเปลี่ยนผ่านจากสังคมดั้งเดิมสู่สังคมสารสนเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบทุกมิติของชีวิตมนุษย์ หนึ่งในมิติสังคมที่ได้รับผลกระทบอย่างลึกซึ้งคือระบบความเชื่อและศรัทธาทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมและการปฏิบัติศาสนกิจที่มีการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สู่พื้นที่ออนไลน์ อันเป็นผลจากการแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศ อุทิศ บำรุงชีพ พักตร์วิภา โพธิ์ศรี และ มงคล ยังหนูรัตน์ (2566) ได้ชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อดิจิทัลไม่เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดการปรับตัวเชิงสัญลักษณ์และความหมายของศรัทธาในบริบทใหม่ด้วย

สถานการณ์ในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นความท้าทายที่สำคัญของศาสนาในการธำรงอัตลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ท่ามกลางความพลวัตของโลกดิจิทัล พระบูรเขตธรรมคณี (บังคม รุกขิตถมโม) (2566) วิเคราะห์ว่าการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคหลังโควิด-19 ต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษา “ความรู้สึกร่วมโยงทางจิตวิญญาณ” ที่อาจลดทอนลงเมื่อกิจกรรมศาสนาเกิดขึ้นในรูปแบบออนไลน์ ขณะเดียวกัน พระครูปริยัติธำรงคุณ

และคณะ (2568) ก็เสนอว่า การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านสามารถเป็นเครื่องมือฟื้นฟูความเชื่อและพิธีกรรมให้เข้าถึงได้มากขึ้นในหมู่เยาวชน

ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในบริบทของโลกออนไลน์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดเรื่องศาสนาในโลกาภิวัตน์และทฤษฎีสื่อใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามหลักว่า ศรัทธาที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ดิจิทัลนั้นยังคงความหมายเดิม หรือแปรเปลี่ยนไปสู่รูปแบบใหม่ที่ต้องตีความต่างออกไป การวิจัยนี้จะช่วยชี้ให้เห็นพลวัตของความเชื่อที่ไม่หยุดนิ่ง แต่กลับแสดงให้เห็นถึงความสามารถของศรัทธาในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสื่อและโครงสร้างทางสังคมใหม่

ความหมายศรัทธาในยุคดิจิทัล

ศรัทธาในยุคดิจิทัล หมายถึง รูปแบบของความเชื่อและความไว้วางใจที่เกิดขึ้นหรือถูกแสดงออกผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์ โดยที่เนื้อหาของความศรัทธาอาจยังคงตั้งอยู่บนรากฐานทางศาสนา วัฒนธรรม หรือความเชื่อพื้นบ้านเดิม แต่กระบวนการสื่อสาร การปฏิบัติ และการส่งผ่านศรัทธานั้นได้แปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของสื่อดิจิทัล ซึ่งเน้นความรวดเร็ว การเข้าถึงจำนวนมาก และการมีส่วนร่วมในแบบเครือข่าย

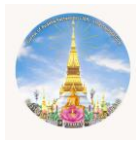
ศุภจิรา ศรีเมธธรรม และรัตนวดี เศรษฐจิตร (2566) อธิบายว่า ความศรัทธาในยุคดิจิทัลได้ปรากฏผ่านแนวโน้ม “มูเตลู” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ศรัทธากลายเป็นวาทกรรมรูปแบบใหม่ในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ อันมีศักยภาพในการผลิตสร้างความหมายและกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่พระมหาพิพัฒพงศ์ วงษ์ชาลี (2565) วิเคราะห์ว่า ศรัทธาที่ดำรงอยู่ในสื่อสังคมมีลักษณะเป็นพลวัตมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เป็นศรัทธาที่ถูกแสดงออก ตีความ และปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแชร์หรือการกดไลค์ ซึ่งสะท้อนภาวะของศาสนาเชิงดิจิทัลที่ดำรงอยู่ร่วมกับบริบทของสื่อสมัยใหม่อย่างแนบแน่น

พัชรพร เปียงาม และธีระวัฒน์ มอนโรสง (2567) ชี้ให้เห็นว่า ศรัทธาในยุคดิจิทัลยังสะท้อนผ่านบรรยากาศขององค์กรการศึกษา โดยมีการบูรณาการการพัฒนาความเชื่อ ความผูกพัน และแรงจูงใจเชิงจิตวิญญาณ เข้ากับการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม อันส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในมิติที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น อีกทั้งเจษฎา สรณวิช เณริณเกียรติ วงศ์วนิชทวี และรัฐภูมิ ฐันทนคุณ (2564) วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า ศรัทธาในโลกดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับพลวัตของการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเทคโนโลยีถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางจิตวิญญาณและศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย

สรุปได้ว่า ศรัทธาในยุคดิจิทัล คือการแปลงสภาพของความเชื่อดั้งเดิมให้สอดคล้องกับโครงสร้างของสื่อใหม่ โดยมีลักษณะเน้นการเข้าถึงที่รวดเร็ว การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และการมีส่วนร่วมแบบเครือข่าย นักวิชาการไทยหลากหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ความศรัทธาในยุคนี้ไม่เพียงแต่ต้องตีความใหม่ แต่ยังต้องออกแบบเชิงนโยบายและวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับบริบทดิจิทัลอย่างรอบด้าน

ความสำคัญของศรัทธาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในทุกมิติของชีวิต การดำรงอยู่ของศรัทธา (Faith) มิได้เสื่อมถอยหรือลดคุณค่า แต่กลับแปรเปลี่ยนรูปลักษณะและช่องทางในการแสดงออกอย่างมีพลวัต ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของสื่อดิจิทัล ความศรัทธาได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ความยึดมั่นทางจิตวิญญาณ และการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การบูชาผ่านแพลตฟอร์ม

ออนไลน์ การเสพคอนเทนต์ธรรมะผ่าน TikTok หรือแม้แต่การค้าขายเครื่องรางของขลังผ่านโซเชียลมีเดีย (ศุภจิรา ศรีเมธธรรม และ รัตนาวิ เศรษฐจิตร, 2566) ผู้นำการศึกษาและองค์กรต้องมียุทธศาสตร์ในการปรับโครงสร้างศรัทธาท่ามกลางโลกดิจิทัล ด้วยการสร้างความเข้าใจและวางนโยบายการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม องค์กรพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ใช้สื่อผสมผสาน เช่น วิดีโอคลิป เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน เพื่อขยายขอบเขตของการเผยแผ่ธรรมะและเสริมสร้างศรัทธาในผู้คนรุ่นใหม่

ความศรัทธาในยุคดิจิทัลไม่จำกัดเพียงศาสนา หากยังขยายไปสู่ความเชื่อส่วนบุคคล ที่เกี่ยวเนื่องกับวัตถุมงคลหรือปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งถูกแปรรูปเป็นทุนทางวัฒนธรรม ในเชิงการตลาด (Chaiwanarom & Kourat, 2025) ดังที่ปรากฏในธุรกิจสายมูเตลู ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของศรัทธาที่ไม่เพียงดำรงอยู่เท่านั้น หากยังแทรกซึมเข้าไปในบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณของผู้คน ศรัทธา จึงมิใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง หากคือระบบความเชื่อที่มีความสามารถในการปรับตัว และดำรงอยู่ผ่านเครือข่ายสื่อใหม่ที่ผู้คนร่วมกันผลิต สื่อสาร และตีความในหลากหลายรูปแบบ (ทัชชกร แสงทองดี, 2561)

สรุปได้ว่า ศรัทธาในยุคดิจิทัลมิได้เสื่อมถอย แต่กลับวิวัฒน์ผ่านสื่อร่วมสมัย เป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความผูกพันระหว่างปัจเจกกับสิ่งเหนือธรรมชาติ งานวิชาการไทยยืนยันว่าศรัทธาถูกนำเสนอผ่านมิติใหม่ เช่น ธรรมะออนไลน์ ธุรกิจสายมู และการศึกษาเชิงจิตวิญญาณในโลกเสมือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของความเชื่อในโลกดิจิทัล

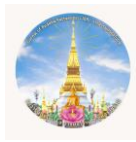
ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการที่ระบบหรือองค์ประกอบภายในระบบหนึ่งมีการเคลื่อนจากสภาพเดิมไปสู่อีกสภาพหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด พฤติกรรม โครงสร้าง หรือค่านิยม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบหรือโดยบังเอิญ และมักมีผลต่อกลุ่มบุคคล สังคม หรือสถาบันต่างๆ เช่น การศึกษา ภาษา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

วสิน ปัญญาวิธาน และรุจิรา พานโคกสูง (2568) อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเคลื่อนไหวของโครงสร้าง ความเชื่อ หรือค่านิยมของชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และการปรับตัวต่อบริบทใหม่ เช่น พิธีกรรมของไททรงดำที่ค่อย ๆ ปรับให้เหมาะกับยุคสมัยใหม่ กันต์ญวิช บุญเดช (2568) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงการศึกษาคือกระบวนการปรับตัวทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น และบริบทของสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาภาษาไทยที่ต้องตอบโจทย์ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีสอน

วิลาวัลย์ วิษณุเวทิน (2569) เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงภาษาไทย โดยเฉพาะกับผู้เรียนต่างชาติ คือการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทและผู้พูด-ผู้ฟังที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมต่างกัน ซึ่งเป็นการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม มณฑนัท สินทร (2568) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในบริบทการเรียนการสอนภาษาจีนว่า เป็นผลโดยตรงจากยุคดิจิทัลที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องยอมรับและปรับวิธีการสื่อสารให้เท่าทันเทคโนโลยีและความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิมลรัตน์ ศาสตรสุภาพ ฝ่ายวาริ ประภาสวัด และประพิมพ์ใจ เปี่ยมคุ้ม (2568) เน้นว่า การเปลี่ยนแปลง คือการปรับทิศทางการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมปัจจุบัน โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม

สรุปได้ว่า จากการศึกษามุมมองนักวิชาการไทย การเปลี่ยนแปลงมิใช่เพียงการแปรสภาพทางกายภาพหรือเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่านิยม วิธีคิด และรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาและความยืดหยุ่นในอนาคตของสังคมไทย

ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลง เป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้สังคม องค์กร และปัจเจกบุคคลสามารถปรับตัวต่อบริบทใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่ง ไม่ว่าจะเป็นแวดวงเศรษฐกิจ การศึกษา หรือเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคแห่งความไม่แน่นอน ที่การปรับตัวคือทักษะสำคัญของผู้บริหารและบุคลากรในทุกระดับ (วรกร ตริเดช ศิวกร อินญา และยิ่งสรรค์ หาพา, 2568)

งานวิจัยของ วรกร ตริเดช, ศิวกร อินญา, และยิ่งสรรค์ หาพา. (2568) ย้ำว่าองค์กรภาครัฐจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นเลิศโดยใช้แนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและนวัตกรรม องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงควรรวมถึงโครงสร้าง ระบบ และวัฒนธรรมองค์กรอย่างเป็นระบบ ด้าน ศิริรินทร์พร คุปตพงศ์ และสายสุตา เตียเจริญ (2566) ชี้ว่า “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาของไทย โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างทักษะของผู้บริหารและความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

งานของ ศิริรินทร์พร คุปตพงศ์, และสายสุตา เตียเจริญ. (2566) ระบุว่า ผู้นำที่มีทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้องค์กรปรับตัวได้รวดเร็ว มีความสามารถในการแข่งขัน และส่งเสริมการพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายระยะยาว ขนรรส อภิญาณาลังกร และคณะ (2563) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมของการเรียนรู้ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาทักษะเหตุผลทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนรู้จะส่งผลต่อการสร้างบุคลากรคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทใหม่

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงคือกลไกขับเคลื่อนการพัฒนายั่งยืนในทุกระดับของระบบสังคม โดยเฉพาะในยุคที่บริบทเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำและองค์กรจำเป็นต้องมีทักษะการปรับตัวและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง งานวิชาการยืนยันว่า “การเปลี่ยนแปลง” ไม่ใช่แค่โอกาส แต่คือความจำเป็นในการอยู่รอด

ความหมายของความเชื่อและพิธีกรรม

ความเชื่อและพิธีกรรม หมายถึง ระบบความคิดและการปฏิบัติที่แสดงออกถึงโลกทัศน์ของมนุษย์ ซึ่งมีรากฐานจากคติความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณ บรรพบุรุษ หรือเทพเจ้า โดยมีพิธีกรรมเป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างโลกมนุษย์กับโลกเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเป็นนามธรรมที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมของบุคคล ส่วนพิธีกรรมเป็นรูปธรรมที่แสดงออกผ่านการกระทำในวัฒนธรรม เช่น การไหว้ การเซ่น การทำบุญ หรือการรำ เป็นต้น (บัญญัติ เตส่วน, 2565) พิธีกรรมจึงทำหน้าที่รักษาเสถียรภาพทางสังคม ช่วยสร้างเอกภาพ สร้างอัตลักษณ์ และส่งเสริมความเข้าใจร่วมของกลุ่มสังคม ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมมักจะปรับเปลี่ยนตามบริบทของยุคสมัย แต่ยังคงรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สำคัญ (อภิวัฒน์ สุธรรมดี, 2559) ความเชื่อและพิธีกรรมยังมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์ ที่มีความหมายแฝงลึกซึ้ง ทั้งด้านจิตวิญญาณและการตีความทางสังคม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผ่านเครื่องมือวัตถุ และท่าทางต่าง ๆ (นริศ วศินานนท์ และAkapol Varchirawatt, 2567)

สรุปได้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์สามารถจัดการกับความไม่แน่นอนของชีวิตและธรรมชาติ พิธีกรรมไม่เพียงแต่สะท้อนความศรัทธา หากยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความเป็นชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์และจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง

ความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรม

ความเชื่อและพิธีกรรม มีบทบาทเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในการสร้างความหมายให้กับชีวิตและสังคม โดยทำหน้าที่ทั้งในเชิงจิตวิญญาณ สังคม และการธำรงรักษาความมั่นคงของโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความเชื่อคือพลังผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ ขณะที่พิธีกรรมเป็นรูปแบบที่สังคมนำมาใช้เพื่อสื่อสารความศรัทธาและถ่ายทอดค่านิยมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ (ปัญญา เตสวน, 2565)

ในบริบทของการอยู่ร่วมกันในชุมชน ความเชื่อและพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างความกลมเกลียวและความเป็นปึกแผ่นทางสังคม พิธีกรรมทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชิงวัฒนธรรมในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนพลังทางอำนาจ อุดมการณ์ และการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (นริศ วัฒนานนท์ และ Akapol Varchirawatt, 2567) ความเชื่อและพิธีกรรมยังมีมิติในการเยียวยาทางจิตใจ เป็นเครื่องมือจัดการกับความไม่แน่นอนของชีวิต เช่น ความเจ็บป่วย ความตาย หรือภัยพิบัติ โดยทำหน้าที่เป็นกระบวนการสร้างสมดุลทางอารมณ์ให้กับบุคคลและชุมชน (อภิวัฒน์ สุธรรมดี, 2559)

สรุปได้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ไม่เพียงแต่สะท้อนความศรัทธาและคุณค่าทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นกลไกที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ ความมั่นคงทางสังคม และการเยียวยาทางอารมณ์ อีกทั้งยังสามารถปรับตัวตามบริบทของยุคสมัย เพื่อคงไว้ซึ่งความหมายร่วมของชีวิตมนุษย์

ความหมายของโลกออนไลน์

โลกออนไลน์ หมายถึง พื้นที่ทางดิจิทัลซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงของเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ที่เปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น หรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างไร้พรมแดน ทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (ณัชชา ปาพรม และ กนกพรส ทิมา, 2567) โลกออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมเสมือนที่มีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์ ปฏิสัมพันธ์ และพฤติกรรมของผู้คนในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการดำรงชีวิตและการดำเนินธุรกิจ

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต (2568) กล่าวถึงโลกออนไลน์ว่าเป็น “เครือข่ายใหม่แห่งประชาธิปไตย” ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วและมีพลัง ทั้งนี้ยังเป็นเวทีที่ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออก แต่ก็ต้องควบคู่กับความรับผิดชอบทางจริยธรรมและสิทธิของผู้อื่น

นอกจากนี้ ขวัญสุธา โสฬส และวราภรณ์ ฉัตรชาติ (2568) ได้เน้นย้ำว่า โลกออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และการสร้างตัวตน โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนที่ต้องการการยอมรับและการมีอยู่ในพื้นที่ดิจิทัล ซึ่งอาจสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมในยุคปัจจุบัน สิริธัญญา สุขสวัสดิ์ (2566) ได้วิเคราะห์ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ในโลกออนไลน์ว่าเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ที่ผู้ใช้สามารถเลือกบริโภคและผลิตเนื้อหาได้เอง ซึ่งต่างจากสื่อดั้งเดิมที่ผู้รับสารมีบทบาทเพียงผู้รับ ทำให้โลกออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ใหม่ที่มีทั้งอำนาจและความเสี่ยงในเวลาเดียวกัน

สรุปได้ว่า โลกออนไลน์ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่ทางเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังเป็นโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อำนาจให้ผู้คนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างหลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ การสื่อสาร การบริโภค และการแสดงออก ทั้งนี้ นักวิชาการไทยหลายท่านได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทความหมาย และความท้าทายของโลกออนไลน์ในบริบทของสังคมไทยสมัยใหม่

ความสำคัญของโลกออนไลน์

โลกออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงสื่อกลางด้านเทคโนโลยี หากแต่ได้กลายเป็นโครงสร้างทางสังคมใหม่ ที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 พื้นที่ออนไลน์เปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถสร้างตัวตน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมโดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา (ณัชชา ปาพรม และ กนกกรส ทิมา, 2567)

โลกออนไลน์ยังมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน ทั้งในระบบการศึกษาและการเรียนรู้นอกระบบ โดยเฉพาะในยุคหลังโควิด-19 ที่การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างเร่งรัดและทั่วถึง (ขวัญสุธา โสฬส และวราภรณ์ ฉัตรชาติ, 2568) พื้นที่ดิจิทัลจึงกลายเป็นห้องเรียนเสมือนที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรความรู้จากทั่วโลก

พระครูสังฆรักษ์ศุภวิทย์ ปมุตโต (2568) เน้นย้ำว่าโลกออนไลน์มีบทบาทเชิงประชาธิปไตย โดยเป็นเวทีให้ประชาชนสามารถสื่อสาร แสดงความคิดเห็น และเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างรวดเร็วและทรงพลัง แต่อย่างไรก็ตาม การใช้โลกออนไลน์ต้องอาศัยวุฒิภาวะและจริยธรรมควบคู่กัน ในมิติของวาทกรรมและการสื่อสาร โลกออนไลน์ช่วยให้ผู้ใช้สามารถสร้าง-ถอดรหัสความหมายของเนื้อหาอย่างหลากหลาย ทั้งผ่านข้อความ ภาพ เสียง และวิดีโอ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทิศทางของวัฒนธรรมร่วมสมัยและความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์ทางสังคม (สิริญา สุขสวัสดิ์, 2566)

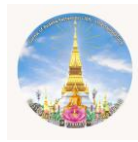
สรุปได้ว่า โลกออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงผู้คน ความคิด และองค์ความรู้จากหลากหลายพื้นที่เข้าสู่สังคมเสมือนที่ไร้พรมแดน โดยมีบทบาททั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมือง ความสำคัญของโลกออนไลน์จึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสื่อสาร แต่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในสังคมร่วมสมัย

บทสรุป

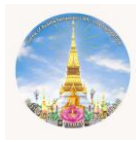
ในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อและพิธีกรรม ศรัทธาที่เคยมีลักษณะยึดโยงกับพื้นที่จริง เช่น วัด ศาลเจ้า หรือชุมชนท้องถิ่น ได้ขยายตัวเข้าสู่โลกออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ใหม่ที่ไร้พรมแดนและเปิดกว้างต่อการเข้าถึงข้อมูลทางศาสนาและจิตวิญญาณ ผู้คนสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมแบบเสมือน เช่น การสวดมนต์ออนไลน์ ถวายสังฆทานผ่านแอปพลิเคชัน หรือการขอพรผ่านไลฟ์สด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของความเชื่อในยุคที่เทคโนโลยีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

การเปลี่ยนผ่านของพิธีกรรมจากรูปแบบดั้งเดิมสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลไม่ได้ลดทอนคุณค่าทางศาสนา หากแต่เป็นการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนการคงอยู่ของศรัทธาภายใต้บริบทใหม่ ศรัทธาจึงไม่ได้ตั้งอยู่บนสถานที่ หากแต่เคลื่อนไหวไปตามช่องทางของเทคโนโลยีที่เปิดให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบใหม่ ส่งผลให้เกิดการประกอบสร้างตัวตนของผู้ศรัทธาที่ไม่ได้จำกัดอยู่ในกรอบของประเพณีเดิม แต่เป็นตัวตนแบบใหม่ที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และสามารถเลือกวิธีปฏิบัติศาสนกิจที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของตนเองได้

อย่างไรก็ตาม ศรัทธาในโลกออนไลน์ก็ก่อให้เกิดคำถามทางจริยธรรมและความแท้จริงของพิธีกรรม กล่าวคือ การประกอบพิธีกรรมผ่านสื่อดิจิทัลนั้นสามารถถ่ายทอดพลังทางจิตวิญญาณได้เพียงใด และผู้ร่วมพิธีสามารถมีประสบการณ์ทางศรัทธาที่แท้จริง ได้หรือไม่ การศึกษาในประเด็นนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยขยายขอบเขตการทำความเข้าใจเรื่องศรัทธาให้ครอบคลุมโลกยุคใหม่ และตั้งคำถามต่อความเปลี่ยนแปลงที่มีใช้เป็น

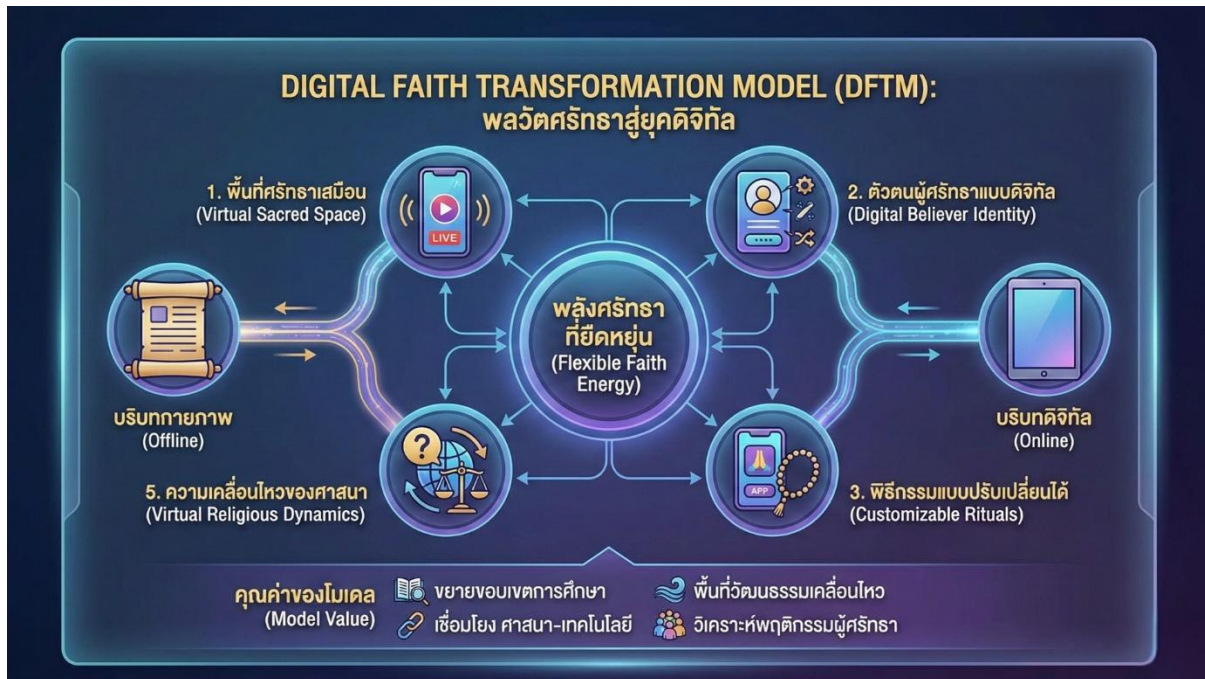

เพียงการปรับตัว หากแต่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ศาสนาในโลกเสมือนที่มีพลวัตและขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

Digital Faith Transformation Model (DFTM) โมเดลการเปลี่ยนผ่านของศรัทธาและพิธีกรรมในบริบทดิจิทัล

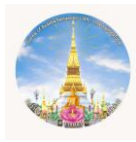

บทสรุปองค์ความรู้ใหม่

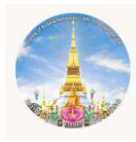
ศรัทธาในยุคดิจิทัล ไม่ได้เป็นเพียงการปรับตัวของความเชื่อต่อเทคโนโลยี แต่คือกระบวนการเปลี่ยนรูปและขยายความหมายของศรัทธาในโลกเสมือนที่ไร้ขอบเขต การมีอยู่ของพิธีกรรมแบบออนไลน์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เสมือน และอัตลักษณ์ผู้ศรัทธาที่เลือกได้ เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงพลังของศาสนาในการดำรงอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กันต์ณวิษ บัญเดช. (2568). กลยุทธ์การบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนฉวาง รัชดาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 2568(2), 176–190.
- ขวัญสุธา โสฬส, และวราภรณ์ ฉัตรชาติ. (2568). อัตลักษณ์และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทรงช้อบน แพลตฟอร์มดีก็ตอก. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 10(2), 95–110.
- ฉนรอส อภิญาณังกร, และคณะ. (2563). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: แนวทางสำหรับการพัฒนาการให้ เหตุผลทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล. *Journalkorat*, 6(1), 16–28.
- เจษฎา สรณวิษ, เฉลิมเกียรติ วงศ์นิชทวี, และรัฐภูมิ ฐันทนคุณ. (2564). การศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี บล็อกเชนในศาลยุติธรรมต่างประเทศ. *วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 15(1), 15–28.
- ณัชชา ปาพรม, และกนกกรส ทิมา. (2567). การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการพัฒนาและบริหารจัดการอีเว้นท์. *วารสาร พุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*, 6(1), 1318–1326.

- ทัชชกร แสงทองดี. (2561). คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 1(3), 137–149.
- นริศ วศินานนท์, และ Akapol Varchirawatt. (2567). Beliefs and rituals of paying Tai Suai Aye god according to Chinese astrology. *Chinese Language and Culture Journal*, 11(1), 397–410.
- บัญชา เตส่วน. (2565). ความเชื่อและพิธีกรรมแห่งเกี่ยวพระหมอ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง เมืองปัตตานี. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 17(2), 35–58.
- พระครูปริยัติธำรงคุณ, และคณะ. (2568). การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ บนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(1), 1–15.
- พระครูสังฆรักษ์ชัยศรี ปรมุตโต. (2568). บทบาทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อการขับเคลื่อนประชาธิปไตยยุคดิจิทัล. *วารสารกวีวันพะเยา*, 2(4), 17–28.
- พระบูรเขตธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมโม). (2566). แนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคหลังสถานการณ์โควิด 2019. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(2), 154–168.
- พระมหาพิพัฒพงศ์ วงษ์ชาลี. (2565). การเคลื่อนไหวทางการเมืองบนฐานของการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่: สื่อ สังคม และการเปลี่ยนแปลง. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 4(3), 275–282.
- พัชรพร เปียงาม, และธีระวัฒน์ มอนโธสง. (2567). แนวทางการเสริมสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานตามข้อตกลงการพัฒนางานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(4), 52444–539.
- วรกร ตรีเดช, ศิวกร อินญา, และยิ่งสรณ์ หาพา. (2568). ภาวะผู้นำแบบปรับตัวได้: แนวทางและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งความไม่แน่นอน. *Journal of Buddhist Education and Research (JBER)*, 11(4), 523–535.
- วศิน ปัญญาวุฒตระกูล, และรุจิรา พานโคกสูง. (2568). การดำรงอยู่ของพิธีกรรมชาติพันธุ์ไททรงดำในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม: กรณีศึกษาหมู่บ้านเนินหัว อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ระหว่างปี พ.ศ. 2540–2560. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 2(1), 1–15.
- วิมลรัตน์ ศาสตร์สุภาพ, ฝ่ายวาริ ประภาสวัต, และประพิมพ์ใจ เปี่ยมคุ้ม. (2568). การบูรณาการกิจกรรมด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 15(2), 219–231.
- วิลาวณีย์ วิษณุเวทิน. (2569). ข้อบกพร่องทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ของนักศึกษาจีนที่ศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง: กรณีการศึกษากลวิธีการบอกเลิกสัญญาของผู้พูดและผู้ฟังที่มีสถานภาพแตกต่างกัน. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 17(50), 157–170.
- ศุภจิรา ศรีเมธธรรม, และรัตนวดี เศรษฐจิตร. (2566). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดด้วยความเชื่อมูเตลูในยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสาร*, 2(1), 41–59.
- ศิรินทร์พร คุปตพงศ์, และสายสุตา เตยเจริญ. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(4), 292–303.
- สิริญญา สุขสวัสดิ์. (2566). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในเฟซบุ๊กแฟนเพจแม่ประนอนม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11(1), 62–78.

อภิวัฒน์ สุธรรมดี. (2559). การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่จางอาน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 10(2), 1-20.

อุทิศ บำรุงชีพ, พัทธวีภา โพธิ์ศรี, และมงคล ยังธนรัตน์. (2566). กระบวนการสื่อสารดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาอาหารสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 13(2), 1-16.

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทความยังมีจุดที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

- โครงสร้างของเนื้อเรื่องยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนที่ 1 ซึ่งมีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหลักโดยตรง เช่น งานด้านภาษาจีน การพยาบาล และการบริหารการศึกษา
- ขาดกรอบทฤษฎีสากลที่แข็งแกร่ง ควรอ้างอิงทฤษฎีสากลด้าน Digital Religion
- โมเดล DFTM ยังขาดการอธิบายที่ชัดเจนในเนื้อหา รูปภาพโมเดลไม่มี caption และไม่ได้รับการอ้างอิงในเนื้อหา
- เอกสารอ้างอิงขาดความสม่ำเสมอในรูปแบบ APA และมีงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปรากฏในรายการ
- บทสรุปมีเนื้อหาใหม่และไม่ได้ตอบคำถามวิจัยที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะหลักก่อนพิจารณาตีพิมพ์

- ปรับโครงสร้างเนื้อหาให้เนื้อหาทุกส่วนเชื่อมโยงกับหัวข้อหลักโดยตรง
- เพิ่มการทบทวนวรรณกรรมสากลด้าน Digital Religion อย่างเป็นระบบ
- อธิบายโมเดล DFTM ในเนื้อหาอย่างละเอียด พร้อม caption รูปภาพ
- ทำความสม่ำเสมอของรูปแบบ APA และตรวจสอบปีพิมพ์ให้ถูกต้อง
- แก้ไขบทสรุปให้ตอบคำถามวิจัยและเพิ่มข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยอนาคต
- ตรวจสอบ Plagiarism ด้วยซอฟต์แวร์ที่เชื่อถือได้ก่อนส่งตีพิมพ์